

Declaració social per la pedagogia

El dia 15 de juny va tenir lloc, a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), la signatura formal per part de Martí Teixidó, president de la Societat Catalana de Pedagogia (SCP), filial de l'IEC, i Rosa Gascons, presidenta del Col·legi de Pedagogs de Catalunya (COPEC), de la Declaració social per la pedagogia, amb què les dues entitats declaren el valor de la pedagogia, com a activitat professional i científica, en l'educació i la societat en general. A més, posen de manifest que és necessari que la pedagogia gaudeixi de «crèdit social i de reconeixement públic», així com «de l'aval de l'Administració», per poder contribuir al benestar dels ciutadans. També afirmen que «una part dels mestres i professors han de ser especialistes en pedagogia i presents en totes les institucions educatives».

DECLARACIÓ SOCIAL PER LA PEDAGOGIA

14 de juny de 2017

El Col·legi de Pedagogs de Catalunya i la Societat Catalana de Pedagogia

DECLAREN el valor que la pedagogia té per a l'educació i per a la societat en conjunt com a activitat científica i professional

Sovint s'identifica educació amb pedagogia, talment com si s'identifiqués salut amb medicina. L'educació ha esdevingut una funció social especialitzada que exerceix tot el conjunt de la societat i la pedagogia ha de fonamentar l'orientació i les actuacions en els diferents àmbits de l'educació i les funcions que s'hi associen, com ara la formació, l'assessorament, la coordinació i el creixement personal i la competència social, incloent-hi l'atenció a la diversitat segons les necessitats educatives i la inserció social.

S'ha de recórrer als professionals amb titulació acadèmica i formació actualitzada per a tractar i orientar els assumptes d'educació personal (aptituds diferenciades, interessos manifestos, compensació de dificultats, hàbits de salut), d'educació comunitària (relacions de gènere, participació social, apoderament ciutadà) i d'educació de comportaments socials (civisme i no-violència, diversitat cultural i

sexual, tradicions religioses, tendències de lleure i consum col·lectiu). Els pedagogs són professionals especialitzats en aquests assumptes amb relació a les persones.

En tot cas, avui, a la nostra societat de llibertats, plural i democràtica, la pedagogia actua segons dues coordenades: el desenvolupament personal per a decidir el sentit de la pròpia vida i la competència social per a saber conviure sense una total identificació amb els valors dominants. La globalització i el fet multicultural caracteritzen les nostres societats i no és possible una socialització uniforme o compulsiva. La pedagogia, que actualment es pot denominar *antropogogia*, ofereix guia a l'educació infantil i juvenil, clarifica amb diversitat la formació dels adults i amb la seva intervenció fa prevenció de riscos o mediació en conflictes. Enfront d'una socialització externa compulsiva, la pedagogia projecta una harmonia bàsica entre el desenvolupament personal i la interacció social.

D'acord amb aquesta professionalització amb fonament científic i compromís deontològic, és necessari el crèdit social i el reconeixement públic amb el consegüent aval de l'Administració perquè la pedagogia contribueixi al benestar dels ciutadans.

1 Evolució de la pedagogia i consistència científica

El pedagog, *paidogogos* (παιδός + γωγός), era en l'origen grec qui conduïa l'infant a qui ensenyava (διδάσκω) a la palestra (παλαίστρα) o l'escola d'activitat física, social i cultural. Podem entendre que el *paidogog* conduïa o acompanyava l'infant, motivant-lo, o bé obligant-lo, perquè arribés a l'escola a punt per a aprendre els ensenyaments de gimnàstica del cos, música-cant i gramàtica per a llegir i escriure.

Aquesta especialització de funcions tan singular de Grècia es dilueix en l'edat mitjana d'Occident, en què l'educació és exercida, com en la majoria de cultures, per autoritats religioses, polítiques o per la tradició comunal.

Podem considerar que Jan Amós Komensky o Comenius inicia la pedagogia científica quan es dedica a cercar mètodes d'instrucció en la lectura i l'escriptura i en diferents llengües, quan parteix de la intuïció natural de l'infant, i pensa llibrets de text que l'infant pugui estudiar autònomament, incorporant-hi les representacions gràfiques. Tot queda ben estructurat en la seva *Didactica magna* (1632-1657), que és un artifici didàctic universal per a ensenyar de tot a tothom.

Un segon pas en la construcció de la pedagogia científica el fa Johann Friedrich Herbart amb la *Pedagogia general* (1806). Ja en un context de pensament il·lustrat i liberalisme que fuig de l'absolutisme i de la cristiandat com a imposició, deriva la pedagogia de les finalitats de l'educació (filosofia ètica) i la fonamenta en el coneixement de l'infant (psicologia). Així, la instrucció universal defensada pels il·lustrats es tecnifica en graus, matèries i modalitats, i distingeix processos descriptius, analítics i sintètics que configuraran el pla d'estudis. Però tot ha de contribuir a l'educació del caràcter, de la voluntat i de la disciplina com a disposició interior que permet establir les sotragades dels sentiments en períodes de dolor i desventura de l'ésser humà.

Amb aquests antecedents de saviesa, s'arriba al final del segle XIX amb la gran eclosió de ciències diferenciades. Aquestes assoleixen un estatut epistemològic si tenen: un objecte delimitat, un mètode propi, una finalitat específica i una propietat (que cap altra ciència no faci el mateix). La pedagogia aspira a ser ciència experimental induïda pel positivisme dominant. Si el laboratori de psicologia experimental es crea el 1879, el laboratori de pedagogia experimental es forma el 1893, però l'observació i la quantificació de variables aïllades solament permeten una explicació descontextualitzada.

A inicis del segle XX, la pedagogia científica es fonamentarà en la biologia i la psicologia aplicades a l'objecte *educació* (Claparède, Vigotski, Wallon, Piaget), però la seva propietat és aportar una explicació integrada de les diverses variables i crear artificis, mètodes, tècniques, procediments o ginys pràctics i verificables, que permetin assolir objectius que concreten les finalitats de l'educació. Montessori, metgessa, adopta la denominació *pedagogia científica* perquè parteix del desenvolupament biològic infantil, però organitza els espais i crea uns materials sensorials i manipulables. Decroly, metge, a partir de l'observació d'infants discapacitats defineix un mètode amb els centres d'interès i els passos formals: observació, associació i expressió. Cousinet, pedagog, es fonamenta en la sociologia de Durkheim i crea el mètode de treball lliure en grups. Kilpatrick, pedagog, parteix de la motivació per a aprendre (psicologia), i assaja i construeix el mètode de projectes amb el qual s'aprèn amb un pla de treball sobre una finalitat real cercant el

coneixement i desenvolupant les habilitats necessàries. Freinet, amb una cooperativa de mestres, va creant tècniques molt variades que es demostren motivadores, eficaces i adaptades als progressos tecnològics, però defuig formular un mètode atès que cal adequar-se a la realitat dels infants en el seu entorn.

Tots aquests pedagogs i d'altres han impulsat la renovació pedagògica del segle xx, però no han arribat a transformar l'escola d'una manera generalitzada. Sovint s'han estès les pràctiques com a recepta, com a gratificació emocional dels mestres, i no s'ha incorporat la fonamentació científica que dona les claus per a ajustar-les a les circumstàncies de cada escola.

En la pràctica pedagògica hi ha diferents àmbits que corresponen a perfils professionals diferenciats. L'instructor introdueix l'infant en els aprenentatges funcionals que es caracteritzen per exercitació repetida: lectura, escriptura, càlcul, operatòria i exercicis. El mestre dona valor a la instrucció, la integra als coneixements i al desenvolupament del caràcter de cada infant per tal que sigui ell mateix. El professor és un model de cultura per als infants més grans i joves i professa especialment un determinat àmbit de coneixements que arrelarà en uns alumnes o altres, segons les seves aptituds diferenciades i els seus interessos manifestos. Els pedagogs han de tenir experiència en aquests perfils precedents per a poder fonamentar, validar i construir coneixement integrador i dissenyar procediments que permetin intervenir en les dificultats personals i situacions difícils oferint seguretat al conjunt de docents. Amb adults, la intervenció és d'acompanyament i mira de suscitar que cadascú sigui el subjecte de la seva pròpia promoció.

2 Pedagogia o antropogogia: més enllà de l'educació escolar

L'educació dels ciutadans ha estat una conquesta social, afecta el conjunt de la societat i demana la màxima atenció de la pedagogia. Però en la societat actual — pluralista, democràtica i alhora complexa—, la pedagogia ha diversificat els perfils professionals segons les diverses necessitats.

Perfils professionals dels pedagogs:

- *Àmbit docent*: organització de l'ensenyament, desenvolupament curricular, orientació psicopedagògica i escola de pares. Direcció pedagògica i institucional.

- *Àmbit laboral i d'empresa*: formació per a l'ocupació i promoció, orientació i selecció professional, formació contínua i actualització, dinamització d'equips de treball i cooperació. Direcció de departaments de formació.
- *Àmbit social*: esport, justícia, cooperació, voluntariat, atenció a les persones, situacions de risc psicosocial i àmbit socioeducatiu i cultural. Direcció pedagògica de centres culturals, socials, residencials i esportius.
- *Àmbit comunitari*: vida quotidiana, cohesió social, promoció de les persones i col·lectius, dinamització i mediació sociocomunitària i participació cívica. Direcció d'equips d'educadors socials i de promotors comunitaris i familiars.
- *Àmbit cultural*: propostes pedagògiques i direcció de serveis educatius de museus, camps d'aprenentatge, centres de natura, centres d'interpretació, assessors pedagògics de mitjans de comunicació (radio, televisió, premsa), promotors de produccions per a la infància i l'adolescència.

3 La pedagogia aporta coneixement a l'escola, a la família i al conjunt de la societat

L'educació com a funció social afecta tothom i tothom hi té un paper, semblantment al que passa amb la salut i la seguretat, i per a garantir-ho la societat ha creat institucions. La família que educa sobre la base del vincle afectiu, l'escola que garanteix el vincle social i l'accés a la cultura. Mestres i professors són els professionals de l'ensenyament degudament formats per a projectar l'ensenyament, programar les activitats, organitzar els recursos necessaris i avaluar tant els assoliments dels alumnes com l'eficàcia del conjunt d'accions. La pedagogia com a coneixement científic ha de guiar l'educació, l'escolar, i avui també, atesa la complexitat que ha adquirit, ha d'orientar l'educació familiar i la social comunitària. La tradició, que era el referent de l'educació, ha esdevingut totalment insuficient atesos els canvis socials als quals cal donar resposta. Una part dels mestres i professors han de ser especialistes en pedagogia i presents a totes les institucions educatives.

El coneixement i el punt de vista pedagògic han de ser presents en tots els àmbits de la vida social, particularment en allò que afecta la infància i també durant totes les etapes de la vida, en les dimensions personal, comunitària i social. L'educació és

responsabilitat de tots i els criteris pedagògics han de ser compartits. Els mitjans de comunicació són els grans difusors i caldrà evitar finalitats contradictòries. Infants i joves, fins a la majoria d'edat, han de percebre una clara unitat d'acció per a la seva pròpia seguretat, i els mitjans de comunicació poden difondre els criteris educatius que la societat ha de compartir, sense perjudici de la llibertat quan s'adrecen a la població adulta. Arribats a adults ja tindran la capacitat de comprendre la complexitat humana i social, que no hi ha respostes absolutes i que a la vida hi ha tants moments de gaudi com d'incertesa i de desventura.

L'expectativa actual d'una vida llarga incrementa la probabilitat de sotragades en l'ocupació laboral, en l'estabilitat econòmica, en les relacions veïnals, en la convivència familiar, en la convivència íntima, en l'infortuni i el dol per la mort, en l'estabilitat emocional... La pedagogia ha d'explorar formes d'acompanyament personal i comunitari amb dinàmiques de grup i en relació amb pràctiques culturals que renovin els horitzons de coneixement i el sentit de la vida. La persona ha d'estar preparada per a encarar la contrarietat, girar la frustració i evitar la depressió; és a dir, per a una vida saludable. Una bona construcció personal dels ciutadans és la manera més sòlida de construir una societat més humana fonamentada en la llibertat personal.

4 La pedagogia articula la construcció científica que integra coneixements de diverses ciències

La pedagogia és necessària per a la societat, es fonamenta en altres ciències, té consistència pròpia i és exercida per professionals amb qualificació universitària i especialitzacions de postgrau. Totes les ciències poden estudiar l'educació com a objecte i aportar coneixement. Amb aquest coneixement, la pedagogia ha de dissenyar formes d'intervenció, models organitzatius, pautes d'anàlisi, recursos especialment pensats i ginys o instruments aplicables per docents i educadors socials. La Societat Catalana de Pedagogia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, impulsa la recerca educativa (R+D+I) en col·laboració amb les universitats i institucions de formació per a contribuir a la millora de l'ensenyament amb fonamentació científica. Les famílies i els ciutadans en general han de disposar d'orientació pedagògica en el tracte amb la infància i la joventut compaginant les seves decisions lliures amb el

model social legitimat democràticament. La pedagogia ha d'orientar sobre les decisions que s'han de prendre dia a dia sobre alimentació i descans, sobre activitats de cultura, lleure o esport, sobre com es poden tractar determinats comportaments a casa o al carrer, sobre relacions socials favorables i evitables, sobre autonomia de moviments. Els estaments públics, les comunitats i les institucions socials han d'escoltar la pedagogia i respectar els pactes socials per l'educació i per la infància.

En educació es pot opinar com en tots els assumptes de la vida diària, però sense ignorar determinats coneixements que expliquen l'educació i fonamenten unes bones pràctiques. Hi ha una jerarquia tècnica. En determinats assumptes, els professionals de la pedagogia haurien d'aportar aquest coneixement de l'educació als ciutadans.

La societat ha de conèixer el valor de l'educació, de determinades realitzacions educatives. Cal considerar totes les valoracions: valoracions personals sentides, valoracions tècniques i científiques i valoracions socials, així com l'avaluació interna de les institucions i de l'acció educativa a la societat. L'avaluació és una activitat de recerca que té la finalitat de millorar-la i que integra les diferents valoracions en models o patrons explicitats. Els professionals de la pedagogia són les persones competents en l'avaluació de programes i serveis d'educació en les diferents modalitats (formal, no formal i informal), i garanteixen una visió objectivada i de respecte a les persones aportant els informes que contribueixen a aquesta millora. La seva participació en equips multidisciplinaris al costat de filòsofs, sociòlegs, psicòlegs, comunicadors o metges enriqueix els estudis i recerques amb concrecions d'acció ben fonamentades.

5 L'acció competent i deontològica dels professionals de la pedagogia

Els pedagogs i pedagogues són professionals amb formació especialitzada, responsables d'actualitzar els seus coneixements. S'organitzen de forma col·legiada, tant si treballen en l'àmbit privat com en l'àmbit públic. L'acció dels pedagogs ha de ser eficaç, compromesa i deontològica. El Col·legi de Pedagogs de Catalunya vetlla per una acció professional de qualitat i rigorosa, per l'actualització de la formació i per unes pràctiques correctes. La Junta de Govern, elegida democràticament,

gestiona les activitats i pren les decisions, s'assessora per mitjà d'un Consell Social atent a la realitat, i té una Comissió de Deontologia que actualitza el codi d'actuació professional i estudia les possibles queixes de pràctiques incorrectes.

Els pedagogs i pedagogues es fan responsables personalment d'una actuació professional en els camps de l'educació escolar, educació comunitària i educació social, de la formació professional i laboral, de la pedagogia familiar i de la mediació. L'acció col·legiada és una garantia social que els ciutadans han de conèixer per a decidir entre les diverses ofertes de serveis educatius i d'orientació que s'ofereixen en una societat lliure però també de consum. Per mitjà del codi de deontologia, els pedagogs es comprometen a actuar amb independència, defugint la subordinació a interessos comercials, a pressions polítiques o a actuar per interès de fama (COPEC, 2013). Els professionals són retribuïts per un vincle laboral amb institucions públiques o privades, o amb càrrec als ciutadans si ofereixen serveis directes, segons les tarifes convingudes. Les opinions i les valoracions dels usuaris de serveis pedagògics han de ser escoltades i considerades.

Text aprovat per la Junta de Govern de la Societat Catalana de Pedagogia el 19 d'abril de 2017 i referendat en la sessió de l'Assemblea General de 14 de juny de 2017.

Text aprovat per la Junta de Govern del Col·legi de Pedagogs de Catalunya el 27 de maig de 2017 i referendat pel Consell Social del Col·legi de Pedagogs de Catalunya el 6 de juny de 2017.

Martí Teixidó i Planas

Rosa Rodríguez i Gascons

Societat Catalana de Pedagogia

Col·legi de Pedagogs de Catalunya

President

Presidenta

Vegeu també: <http://blogs.iec.cat/scp/2017/06/21/declaracio-social-per-la-pedagogia>